

Asia: VN/25152/2023

Ympäristöministeriö pyytää lausuntoja Suomen rannikkostrategian luonnokseen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Varsinais-Suomen ELY-keskuksen lausunto luonnoksesta Suomen rannikkostrategiaksi (diaarinumero VN/25152/2023)

Yleistä

Strategia on rakenteeltaan ja visuaalisesti hyvä ja houkutteleva. Teksti on varsinkin strategian alkuosassa (ennen toimenpideosiota) paikoin hieman monimutkaista ja sisältää hankalia ilmaisuja. Näitä voisi vielä muokata. Lisäksi tekstissä käytetään jonkin verran englannista johdettuja ilmaisuja (esim. resilienssi) ja englanti-suomi yhdistelmiä (esim. toimiala-spesifi). Voisi myös selventää, mitä tarkoitetaan esim. ”systeemiajattelulla” ja ”kestävyysemurroksella” ja ”systeemin resilienssillä”. Tekstiä on kahdella palstalla ainakin sivulle 7 saakka, mistä syystä se on hieman hankalaa luettavuuden kannalta, jos tiedostoa suurentaa. Tällöin pitää rullata alas-ylös-alas samalla sivulla.

Rannikkostrategian tavoite ja rooli

Sivulla 3, 1 kpl tulisi luontokadon, ilmastonmuutoksen ja saastumisen lisäksi mainita rehevöityminen.

Rannikkostrategian tavoitteessa tulisi olla sisällytettynä myös meri- ja rannikkoalueen tila ja hyvän tilan saavuttamisen edistäminen. Rannikkovesien ja koko meriympäristön hyvä tila tulisi nähdä

yhtenä pe-rustavanlaatuisena lähtökohtana ja tavoitteena, joka tulisi huomioida kaikessa rannikkoalueen ja rannikkovesien käytössä.

Mikä on rannikkostrategian toteuttamisalue? Esimerkiksi kuinka pitkälle mantereelle tai merelle strategiaa toteutetaan (strategia käsittelee mm. talousvyöhykkeelle sijoitettavaa merituulivoimaa)?

Hyvinvoiva Itämeri-hyvinvoiva ihminen

Strategiassa todetaan, että ekosysteemipalveluiden perustana on terve ja hyvinvoiva meri- ja rannikkoluonto. Tässä on erityisen oleellista mainita, mikä merkitys meren tilalla on ekosysteemipalveluiden tuottamisen kannalta. Toimijoiden välisessä yhteistyössä on oleellista hahmottaa miten eri toiminnat vaikuttavat meriympäristön tilaan ja miten meren tila puolestaan mahdollistaa/rajoittaa eri toimintoja.

Rannikon mahdolliset tulevaisuudet

Valtakunnallinen kokonaistarkastelu merituulivoimasta on erittäin oleellinen ja kannatettava toimenpide (s. 7). Tarkastelu on tarpeen laajentaa myös rannikkoalueella maalle. Toiminnalle on tarpeen luoda yhtenäiset säännöt ja reunaehdot.

TPO10 Rannikkostrategian toimenpidekokonaisuudet

Toimenpidekortti on hyvä esitystapa, sillä niihin on koottu keskeisimmät asiat selkeästi. Kokonaisilme on visuaalisesti hyvä. Mutta asiakirjassa käytetään paljon kuvakoodeja, joiden tarkoitus ei välttämättä aukea helposti ilman tulkintaohjetta. Esimerkiksi ”Toteuttaa periaatteita” kuvasymbolit tarvitsevat aika pitkään avuksi selitystä, joka löytyy vain lukuohjekortista. Lukija joutuu siis hyppimään useasti takaisin lukuohjeeseen painaakseen mieleensä mitä esim. ympyrä tai rattaat tarkoittavat.

- Ajantasainen tilannekuva: ”Rannikkoalueesta tuotetaan ajantasainen tilannekuva, joka huomioi ja määrittelee tietopohjaisesti paikalliset erityispiirteet”. Mikä on se aluekokonaisuus, jolta ajantasainen tilannekuva/tilannekuvat tuotetaan ja mikä on tilannekuvan laatimisen aikataulu? Toimialakohtaisissa tarpeissa tulisi rannikkoluonnon yhteydessä mainita myös vesienhoidon hyvän tilan ja merienhoidon meriympäristön hyvän tilan tavoitteet, joita valuma-alueelta tuleva ravinnekuormitus ja muut ihmispaineet heikentävät. Kuuluisiko tilannekuvaan YK:n kestävän kehityksen tavoitteista myös tavoite 15 maanpäällinen elämä?

- Hyvien käytäntöjen foorumi: Tiedon ja hyvien käytäntöjen jakaminen on periaatteessa erittäin kannatettavaa, mutta olennainen kysymys on, miten se saadaan toimimaan? Verkostoja ja verkkosivuja on nykyään valtava määrä. Miten oikeat tahot ja toimijat löytävät sen ja miten heidät saadaan hyödyntämään sitä? Foorumista tulee tiedottaa ja viestiä aktiivisesti.
- Saavutettavuuden parantaminen: Rannikko- ja merialueelle on tärkeää jättää tarkoituksella myös alueita, joita ei saavuteta helposti, esim. ns. hiljaisia alueita, jotka olisivat mahdollisimman luonnontilaisia.
- Kokonaisvaikutusten arvioinnin kehittäminen: Kokonaisvaikutusten arviointi on erittäin tärkeää ja kannatettavaa kaikkien toimintojen osalta. Erityisen ajankohtaista on merituulivoiman ja muun uudenlaisen energiantuotannon kokonais- ja yhteisvaikutusten selvittäminen. Arvioinnin kehittämiseen on otettava mukaan vaikutukset meren tilaan ja vesien- ja merenhoidon tavoitteisiin. Kuuluisiko tähän YK:n kestävän kehityksen tavoitteista myös tavoite 15 maanpäällinen elämä?
- Ruoan riittävyyden turvaaminen: Meren tilan ja ravinnekuormituksen vähentämisen kannalta kotimaisen kalan, erityisesti luonnonkalan, käytön edistäminen on kannatettavaa. Toimenpide-kortti voisi sisältää vielä erikseen maininnan ”Kotimaisen kalan edistämishjelmasta”, johon ny-kyinenkin hallitus on ohjelmassaan sitoutunut. Asiana tämä on sinänsä kortilla jo hyvin esitetty.

Vesiviljelyn edistämisessä on otettava huomioon vesien- ja merenhoidon hyvän tilan tavoitteet. Vesiviljelyä ei tule lisätä merialueilla, joilla vesiviljely vaarantaa hyvän tilan saavuttamisen tai säilymisen. Uusien teknologioiden pilotointi myös itse kalankasvatuksessa olisi syytä lisätä toimialakohtaisiin tarpeisiin. Kaikkein paras vaihtoehto meren tilan kannalta olisi siirtää kalankasvatusta kiertovesilaitoksiin maalle. Toimenpidekortissa mainitaan myös kasvisruoan käytön edistäminen. Se on tärkeä asia mihin tulisi todella panostaa, koska kasvispainotteiseen ravintoon siirtyminen on yksi keskeisiä keinoja, joilla ilmastonmuutosta, rehevöitymistä ja luontoka-toa voidaan globaalisti hillitä.

- Energian riittävyyden turvaaminen: Merituulivoimaloita suunnitellaan nyt laajalti erityisesti Pohjanlahdelle. Vielä ei välttämättä osata hahmottaa millaisia toiminnanaikaisia yhteisvaikutuksia tulee olemaan laajoilla puistoalueilla esimerkiksi Itämeren virtauksiin, aallonmuodotukseen ja lämpötilakerrostuneisuuteen puhumattakaan vaikutuksista kokonaisuksiin ekosysteemeihin ja la-jeihin. Siksi vaikutuksia on tärkeä nopeasti selvittää ja laatia tuulivoimatuotannolle säännöt ja reunaehdot niin maa- kuin meriympäristövaikutukset huomioiden.
- Poikkeustilanteisiin varautuminen: Tekstissä puhutaan tulokaslajeista, jotka saapuvat omin avuin uusille alueille ja vakiintuvat. Niiden lisäksi erityisesti ihmisen avustamana, kuten alusten painolastivesien mukana, kulkeutuvat vieraslajit saattavat vaarantaa Itämerellä paikallisten la-ijen ja ekosysteemien toiminnan. Tämä uhka on syytä ottaa vakavasti ja sisällyttää tekstiin ja esim.

toimialakohtaisiin tarpeisiin satamien kohdalla. Myös meren roskaantuminen tulisi lisätä riskien listaan. Lause ”Riskinä on myös se, että toimialojen kasvu ei tapahdu vesipuitedirektiivin mukaisesti” tarkoittanee, että toimialojen kasvu uhkaa vesien hyvää tilaa ja vesienhoidon ta-voitteiden saavuttamista. Lauseen voisi muotoilla uudelleen.

Toimenpidekortilla voisi viitata erikseen ”Ruoan riittävyyden turvaaminen” toimenpiteeseen, vaikka siinä kyllä jo onkin huoltovarmuuteen liittyvä tekstiä.

Kuuluisiko tähän toimenpidekorttiin myös kuuluu YK:n kestävän kehityksen tavoite 15 maan-päällinen elämä?

- Kestävä maankäyttö ja rakentaminen: Kaavoituksen osalta tavoite on strategialuonnokseen hyvin muotoiltu: ”Rannikkoalueen rakentamispotentiaali ja -rajoitukset tulee tunnistaa riittävän laajalla tasolla huomioiden yksittäisten ja hajanaisten toimenpiteiden kokonaisvaikutukset ja valtakunnallinen tavoitetila rannikkoalueen kestävästä käytöstä.” Rannikkoalueella rakentamista rajoittavia tekijöitä sekä samalla asianmukaiseen maankäytön suunnitteluun tarvetta lisäävät rannikkoalueen erityispiirteet, kuten saaristoluonto, rannikkoalueen kulttuuriympäristön ja maiseman piirteet sekä virkistyskäytön ja matkailun tarpeet. Kaavoituksessa rajoitteita voidaan yhteensovittaa tarpeiden kanssa. Alueen erityispiirteet ovat voimavara, jota hyvällä suunnittelulla voidaan kestävästi hyödyntää arvot turvaten. Luonnoksen toteuttamisperiaatteet ovat asianmukaiset. Kulttuuriympäristöt ja maisemat on tarpeissa huomioitu. Ilmastonmuutokseen sopeutumisen näkökulma on vesistöjen läheisessä kaavoituksessa painottunut viime aikoina entistä enemmän.

Rannikkoalueella tulee olla myös alueita, joita ei rakenneta ja joita ihminen ei muutenkaan muokkaa. Loma-asuntoja rakennetaan edelleen paikoin runsaasti ja usein näkyville paikoille lä-helle rantaviivaa. Tähän tulisi todella kiinnittää huomiota, että meillä tulevaisuudessakin on va-paata ja luonnonmukaista rannikko- ja saaristomaisemaa Tässä tulee huomioida myös rantojen ruoppaaminen, joka on monin paikoin runsasta.

- Hyvinvoiva rannikkoluonto: Lauseeseen: ”Muutokset maankäytössä, luonnonvarojen ylikäyttö, ilmastonmuutos, vieras- ja tulokaslajit, sekä ilman, veden sekä maaperän saastuminen ovat merkittävimpiä luonnon monimuotoisuuteen ja luontokatoon vaikuttavia tekijöitä.” tulisi lisätä rehevöityminen. Suomen rannikkovesien tila on pääosin hyvää huonompi ja avomerialueen rehevöitymisen tila on heikko ja se vaikuttaa lähes jokaiseen ekosysteemiin joko suoraan tai epä-suorasti.

Rannikkoluontokortissa on hyvin tuotu esille varovaisuusperiaate ja sen noudattamisen tärkeys. Mainitaan, että rannikkoluonto on sidoksissa kokonaisvaltaisiin toimenpiteisiin eli mm. tilanne-kuvan luomiseen. Tilannekuvan luomisessa hyödynnetään olemassa olevia tietoja ja portaaleja. Väistämättä tilannekuva rannikkoluonnon osalla on huolestuttava ja siksi luonto ei voi jäädä kokonaiskuvan luomisessa sivurooliin. Luonto on osa paikallisia erityispiirteitä, jotka tilannekuvan luomisessa huomioidaan.

Hyvinvoiva rannikkoluonto vaatii varovaisuuden lisäksi aktiivisia toimenpiteitä niin valuma-alueella kuin rannikollakin.

- määritetään luonnon ja ekologisten yhteyksien kannalta arvokkaat säilytettävät alueet (no-go alueet) osana merialuesuunnittelua.
- edistetään aktiivisesti rannikkoluonnon luontotyyppien ja lajien tilaa kohdennetun seurannan, suojelun ja hoidon avulla.
- edistetään ranta-alueiden monikäyttösuunnittelua.

Rannikkoluontokortin ensimmäisen vaiheen toimissa mainitaan ekologisen kompensaation pilotointi. Ekologinen kompensaatio on mukana 1.6.2023 voimaan tulleessa luonnonsuojelulaissa, missä se määritetään seuraavasti: ”ekologisella kompensaatiolla tarkoitetaan eliölajeille ja luontotyypeille aiheutettavien heikennysten hyvittämistä parantamalla eliölajien ja luontotyyppien tilaa heikennysalueen ulkopuolella, kun heikennystä on ensisijaisesti vältetty, toissijaisesti mini-moitu ja, jos mahdollista, heikennettyjen eliölajien ja luontotyyppien tilaa on ennallistettu heikennysalueella.” Nämä lain edellyttämät heikennysten välttäminen, minimointi ja ennallistaminen heikennysalueella on siis otettava huomioon mahdollisia pilotteja suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Lopuksi:

Strategian lähtökohtana on ohjata ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta tiettyyn suuntaan, ei kohti tavoitetilaa. Kuitenkin osalla toimenpidekorteista toiminnan lähtökohtana on kasvu, esim. saavutettavuuden parantaminen ja kestävä maankäyttö ja rakentaminen. On tärkeää, että kaikissa toimissa pyritään minimoimaan luonnon monimuotoisuudelle ja meren tilalle koituvat haitat, niin että korteista viimeiselle eli hyvinvoivalle rannikkoluonnolle jäisi mahdollisimman suuri mahdollisuus toteutua.

Tämä asiakirja on hyväksytty viraston sähköisessä asianhallintajärjestelmässä. Asian on esitellyt ryhmäpäällikkö Janne Suomela ja ratkaissut ylijohtaja Olli Madekivi.

Suomela Janne
Varsinais-Suomen ELY

